Ο Αμερικάνος (Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 25 Δεκεμβρίου, 2008

της Χριστίνας Καρανικόλα, Φιλολόγου

Διαβάζοντας κανείς κάποιο από τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη δεν το ξεχνά ποτέ. Χαράσσεται στην ψυχή του, όπως χαράσσεται το αυθεντικό βίωμα, ο μεγάλος πόνος, το συναξάρι του αγίου, το δημοτικό μοιρολόι. Γιατί αυτός είναι ο κόσμος του. Η πραγματικότητα της ζωής με τις καλές και τις δύσκολες στιγμές της, τη φτώχεια και τη μιζέρια της, τις πίκρες και τους καημούς που βιώνουν καρτερικά οι ήρωές του. Άνθρωποι απλοί, αφτιασίδωτοι, με τις αδυναμίες και τις αμαρτίες τους, που πάσχουν και σιωπούν μαρτυρικά, αγωνιούν και ελπίζουν πως πίσω από το σκληρό παρόν υπάρχει μια μακρινή υπόσχεση καλύτερης μοίρας. Ο πόνος κι ο καημός είναι άρρηκτα συνυφασμένα με τη ζωή τους και η οδύνη της βιοπάλης δεν αφήνει κανένα περιθώριο σε αισθήματα «πολυτελείας», όπως η πλήξη και η ανία.

Ο Αμερικάνος, από το ομώνυμο διήγημα του Παπαδιαμάντη, είναι ένας νέος που θέλησε να ανατρέψη τις ανελέητες αντιξοότητες της ζωής του στο νησί. Ο Γιάννης του Μοθωνιού είχε φύγει μικρός για την «Αμέρικα», ακολουθώντας κάποιο ακαθόριστο όνειρο για καλύτερη ζωή μακριά από τη φτώχεια και τη μιζέρια. Βλέπετε από εκείνα τα χρόνια ο λαός μας ζούσε το δράμα της ξενιτιάς, που τόσο ταλάνισε τον τόπο μας και απομύζησε αχόρταγα την ικμάδα του. «Είχε γυρίσει πολλά μέρη εις τον Νέον Κόσμον, είχεν εργασθή ως υπεργολάβος εις μεταλλεία και ως επιστάτης εις φυτείας».

Είκοσι χρόνια έλειπε από το νησί του. Για είκοσι χρόνια, που δούλευε σκληρά, δεν είχε συναντήσει πατριώτη και δεν είχε μιλήσει ελληνικά. Είχε φτάσει στ’ αυτιά του πως οι γέροι γονείς του πέθαναν μαραζωμένοι από τον καημό του χωρισμού τους. Και το «σπιτάκι απόμεινε ρείπιο και χάλασμα, με δυό μισούς τοίχους... και μ’ ένα μαύρο βαθούλωμα στη γωνία, που ήταν έναν καιρόν η παραστιά τους».

Το σούρουπο της 24ης Δεκεμβρίου 1878 φτάνει στο νησί ένας άγνωστος. «Άμα αποβιβασθείς ευρέθη εις την παραθαλάσσιον αγοράν κι εκοίταζε δεξιά-αριστερά, ως να μη εγνώριζε που ευρίσκετο... Εκοίταξεν εντός εις δύο η τρία καπηλεία και καφενεία... Αλλά δεν εφάνη ευχαριστημένος, ως μη αναγνωρίσας αυτά... Ανέβη εις την μικράν πλατείαν, έμπροσθεν του ναού των Τριών Ιεραρχών... Και δεν έκαμε μεν τον σταυρόν του, άμα είδε την εκκλησίαν, αλλ’ εις το σκότος έβγαλεν το καπέλλον του, και πάλιν το εφόρεσεν, ως να συνήντα παλαιόν φίλον και τον εχαιρέτα. Είτα

προσέβλεψεν αριστερά, είδε το μικρόν οινοπαντοπωλείον του Μπέρδε κι επλησίασεν. Εστάθη επ' ολίγας στιγμάς κι εκοίταξεν εντός. Τέλος εισήλθεν».

Όλοι τον κοιτούν περίεργα. Τους ξενίζει το «ξουρισμένο του μουστάκι και τα γένεια». Προσπαθούν να κατανοήσουν τα σπαστά ελληνικά του και παραξενεύονται με τα «σελλίνια» που πληρώνει για το ρούμι του. Ποιός τάχα νάναι;

Ωστόσο ο ξένος φαίνεται σαν κάτι να γυρεύη επίμονα. Περπατώντας στο δρομάκι της πολίχνης κοιτά ερευνητικά γύρω του και μοιάζει να αναμοχλεύη τις αναμνήσεις του και να προσπαθή να ανασύρη απ' αυτές κομμάτια που να ταίριαζαν με ο,τι έβλεπε στο σκοτάδι. Τέλος φτάνει σ’ ένα σημείο «όπου μεταξύ δύο οικιών εσχηματίζετο κενόν τι, εν μέρει θαπτόμενον από λείψανα δύο τοίχων. Εφαίνετο ότι ήτο χάλασμα, ερείπιον οικίας τινός, ου προ πολλού κατεδαφισθείσης. Ο ξένος αφού εκοίταξε τριγύρω να ίδη μήπως τον παρετήρει τις, εισήλθεν δειλώς εις το χάλασμα εκείνο, όπου, εις την γωνίαν των δύο τοίχων, εφαίνετο κόγχη τις μαυρισμένη, ως να υπήρχε εστία εκεί το πάλαι. Εισήλθεν ασκεπής, κρατών τον πίλον εις τας χείρας, εγονάτισε κι εστήριξεν το μέτωπον επί των ψυχρών λίθων της γωνίας εκείνης, και αφού έμεινεν επί τρία λεπτά γονυκλινής, ηγέρθη, εσπόγγισε τους οφθαλμούς του και απεμακρύνθη βραδέως».

Ήταν ο Γιάννης του Μοθωνιού. Ο Αμερικάνος, που ύστερα από είκοσι χρόνια ξενιτιάς ξαναγύρισε προσκυνητής στον τόπο που γεννήθηκε. Είναι προσωποποίηση της σκληρής μοίρας του ξενιτεμένου. Έφυγε μικρός και γυρίζει γέρος. Πήγε να πλουτίση στην Αμέρικα και τα κατάφερε. Ύστερα από σκληρή δουλειά «επανήλθε με χιλιάδας τινάς ταλλήρων εις τον τόπον της γεννήσεώς του». Το αντίτιμο όμως αυτής της «σερμαγιάς» ήταν πολύ ακριβό. Έχασε τη νιότη του, τη γλώσσα του, τους γονείς του, τους φίλους, την αρραβωνιαστικιά του...Η σκληρή βιοπάλη τον απομάκρυνε από τα πιο ιερά, αγαπημένα κι αξέχαστα για κάθε άνθρωπο. Γυρίζει στον τόπο του ξένος, άγνωστος, ξεχασμένος από όλους. Και ψάχνει να βρη την ψυχή του και τη χαμένη του ζωή μέσα στα ερείπια στην παλιά του γειτονιά, στο πατρικό του σπίτι. Αυτή η αναζήτηση μέσα στα χαλάσματα, όπως μας τη δίνει ο συγγραφέας, είναι μια σκηνή με πολλή ένταση και δραματικότητα.

Η ψυχή του είναι γεμάτη συγκίνηση, πόνο κι ευλάβεια αλλά και μια κρυφή, αμυδρή ελπίδα ότι ίσως τον περιμένει η αρραβωνιαστικιά του, η Μελαχρώ. Είκοσι χρόνια απουσίας είναι βέβαια πάρα πολλά. Αλλά.... ίσως... Τον καίει η αγωνία να μάθη την αλήθεια, αλλά φοβάται πολύ. Εντοπίζει το σπίτι της. Όλα του φαίνονται αγνώριστα και το σπίτι είναι κλειστό κι έρημο. Τα παιδιά, που έψαλλαν χαρούμενα τα κάλαντα των Χριστουγέννων, έρχονται κι εδώ να «τραγουδήσουν». Μια γρια με μαύρη μαντήλα τα αποπέμπει: «Όχι, παιδάκια μ’ . Τι να τραγ’δήστε από μας; Έχουμε και κανέναν; Καλή χρονιά νάχετε κι σύρτε αλλού να τραγ’δήστε». Ο Αμερικάνος κατασυγκινημένος μαθαίνει από ένα από τα παιδιά βάζοντάς του «εις την χείραν ένα

τάλληρον», ότι η καλή του ζει εκεί ανύπαντρη και μόνη μαζί με τη μάνα της. Δεν ησυχάζει. Γεμάτος αγωνία μέσα στη νύχτα προσπαθεί να δη από το παράθυρο στο φωτισμένο δωμάτιο. Και βλέπει τη Μελαχρώ να κάθεται θλιμμένη και σκεφτική και να σιγοτραγουδά ένα λυπητερό τραγούδι. Λίγο αργότερα θα μάθη κατάπληκτος ότι δεν παντρεύτηκε αυτά τα είκοσι χρόνια, αν και τη ζήτησαν πολλοί γαμπροί, αλλά έμεινε πιστή στον αρραβώνα της και μαράζωσε από τη λύπη της εγκατάλειψης.

Μια ακόμη Πηνελόπη που υπομονετικά περιμένει. Κι ας περνούν τα χρόνια, κι ας κυλά σα νερό κι η δική της ζωή, αφαιρώντας από την όψη της τα ρόδα της νιότης. Ήταν όμορφη, άξια, προκομένη και θα μπορούσε να φτιάξη τη ζωή της. Όμως προτίμησε να μείνη πιστή σε μια υπόσχεση, που όλο και ξεθώριαζε με το πέρασμα των χρόνων και γέμιζε θλίψη την ψυχή της και πόνο στην καρδιά της μάνας της, που την έβλεπε να μαραίνεται μέσα στη μοναξιά της.

Ο Αμερικάνος πηγαίνει στο σπίτι της καλής του και όλα φωτίζονται, όλα ανοίγουν, λάμπουν, ξανανιώνουν. Σε τρεις μέρες γίνεται ο γάμος κι έτσι δικαιώθηκαν η πιστή Μελαχρώ και ο Γιάννης του Μοθωνιού, που αντιμετώπισαν τη σκληρότητα της ζωής με μεγαλειώδη καρτερία και υπομονή, χωρίς να χάσουν την ανθρωπιά και την αρετή τους:

«Μετά τρεις ημέρας, τη Κυριακή μετά την Χριστού Γέννησιν, ετελούντο, εν πάση χαρά και σεμνότητι, οι γάμοι του Ιωάννου Ευσταθίου Μοθωνιού μετά της Μελαχροινής Μιχαήλ Κουμπουρτζή.

Η θεία-Κυρατσώ, μετά τόσα έτη, εφόρεσεν, επ' ολίγας στιγμάς. χρωματιστήν «πολίτικην» μανδήλαν, δια να ασπασθή τα στέφανα. Και την παραμονήν του Αγίου Βασιλείου εσπέρας, ισταμένη εις τον εξώστην, ηκούσθη φωνούσα προς τους διερχομένους ομίλους των παίδων:

- Ελάτε, παιδιά, να τραγ’δήστε!».–

(Πηγή: "Εκκλησιαστική Παρέμβαση" Δεκ. 2007)